

بررسی کودک آزاری در حقوق موضوعه ایران

پدیدآورنده (ها) : حسن زاده، محمدجواد

حوزه سلامت :: نشریه روانشناسی و علوم تربیتی در هزاره سوم :: تابستان ۱۴۰۰ - شماره ۷

صفحات : از ۱۴۷ تا ۱۵۹

آدرس ثابت : <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1971107>

تاریخ دائلود : ۱۴۰۲/۰۹/۲۷

مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) جهت ارائه مجلات عرضه شده در پایگاه، مجوز لازم را از صاحبان مجلات، دریافت نموده است، بر این اساس همه حقوق مادی برآمده از ورود اطلاعات مقالات، مجلات و تألیفات موجود در پایگاه، متعلق به "مرکز نور" می باشد. بنابر این، هرگونه نشر و عرضه مقالات در قالب نوشتار و تصویر به صورت کاغذی و مانند آن، یا به صورت دیجیتالی که حاصل و بر گرفته از این پایگاه باشد، نیازمند کسب مجوز لازم، از صاحبان مجلات و مرکز تحقیقات کامپیوتری علوم اسلامی (نور) می باشد و تخلف از آن موجب پیگرد قانونی است. به منظور کسب اطلاعات بیشتر به صفحه [قوانین و مقررات](#) استفاده از پایگاه مجلات تخصصی نور مراجعه فرمائید.

- بررسی تطبیقی حقوق جنین در قوانین موضوعه ایران و کنوانسیون حقوق کودک
- بررسی جرم کودک آزاری در حقوق ایران و فرانسه
- نقش دولت در برابر کودک آزاری در حقوق موضوعه ایران
- بررسی حقوقی کودک آزاری در حقوق ایران و مستندات بین‌المللی
- بررسی تقاص و موانع آن در فقه و حقوق ایران و قوانین موضوعه
- بررسی چگونگی توجه به حقوق کودک در داستان بچه‌های قالیباخانه؛ با تاکید بر حقوق کاردر نظام حقوقی ایران و اسناد بین‌المللی
- بررسی ازدواج سفید در حقوق موضوعه ایران
- بررسی انتقادی مستمری بازماندگان در حقوق موضوعه ایران
- بررسی تأثیر جنسیت زنان در مجازات تبعید از منظر فقه و حقوق موضوعه ایران
- بررسی وضعیت صدور ورقه اختراع در بیوتکنولوژی و میکروارگانیسم ها از دیدگاه فقه و حقوق موضوعه ایران

بررسی کودک آزاری در حقوق موضوعه ایران

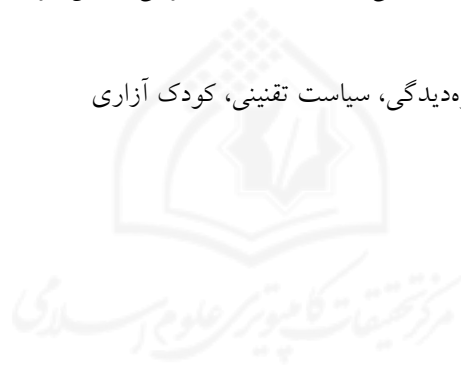
محمدجواد حسن زاده^۱

مدرس دانشگاه پیام نور، شازند، ایران

چکیده

کودک آزاری یکی از معضلات اجتماعی است که در سال های اخیر به کمک رسانه های گروهی پدیدار شده و واکنش های اجتماعی زیادی را برانگیخته است. در این زمینه، تلاش های بسیاری در چند سال گذشته برای جرم انگاری آن صورت گرفته است. سیاست جنایی ایران کودک آزاری را جرم و سزاوار کیفرهای حبس و جزای نقدی دانسته است. ضعف و ناتوانی جسمی کودک، نامشروع بودن کودک، فقر اقتصادی و ضعف قانون مهمترین علل بزه کودک آزاری هستند و در نهایت توسعه تدریجی حقوق کیفری همگام با تحولات جهانی و ضمانت های اجرایی قوانین مرتبط با کودک آزاری مهم ترین راهکارهای مبارزه با این جرم به شمار می روند.

واژگان کلیدی: سیاست جنایی ایران، بزه دیدگی، سیاست تقنینی، کودک آزاری

^۱ نویسنده مسئول: hasanzadehmohammad@rocketmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۲۰ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۵/۲۳

کودکان به دلیل شرایط خاص روحی و جسمی‌شان نیازمند سیاست افتراقی خاص هستند. سیاست جنایی تقنینی عبارت از تدبیر و چاره‌اندیشی قانونگذار در مورد پیشگیری از بزه‌دیدگی است. سیاست جنایی تقنینی سلیقه قانونگذاران مختلف و انتخاب‌های آنان در انواع جرایم و مجازات‌ها و به طور کلی نحوه مقابله با پدیده مجرمانه و دادرسی جرایم است. تعیین سیاست‌های پیشگیری کنشی یا کیفری از طریق قانونگذاری، مهم‌ترین گام در جهت نیل به هدف پیشگیری از بزه‌دیدگی است. در این مرحله با محوریت قرار دادن کودک، اقدام به قانونگذاری می‌کند و درج ضمانت اجراهای کیفری و سازوکارهای ویژه می‌تواند در پیشگیری و انصراف فرد از ارتکاب بزه مؤثر باشد. سیاست جنایی تقنینی ایران باید یافته‌های جرم‌شناسی و نظر متخصصان روانشناسی کودک و مهم‌تر از همه رهنمودهای اسناد بین‌المللی را در قوانین داخلی مدنظر قرار دهد. سیاست جنایی فعلی ایران اگرچه در برخی از مواقع، حمایت‌هایی را از کودکان و نوجوانان در مقابل بزه کاری به عمل می‌آورد، ولی در بسیاری از موارد به لحاظ عدم وجود یک نگاه افتراقی به معنی کامل کلمه، کارایی لازم را، نداشته و جوابگوی نیازهای واقعی آنها نیست. نگارنده سعی نموده با درک ضرورت یک سیاست گذاری افتراقی در قبال کودکان و نوجوانان بزه دیده و با دیدگاهی اصلاح‌گرایانه مدلی را مطرح کند، برای حمایت از کودکان و نوجوانان بزه‌دیده به جامعه حقوقی ارائه دهد.

بر همین اساس میتوان این موضوع را بعنوان دغدغه‌ای اساسی برای هر کشور دانست که مبنا و پایه‌ای برای انتخاب این موضوع برای تحقیق پیش رو گردید. لذا با توجه به توضیحات بالا این سوال مطرح می‌گردد که:

پیشگیری از بزه کودک آزاری در سیاست جنایی ایران چگونه است؟

با عنایت به اینکه کودکان و اطفال آینده‌سازان هر کشور می‌باشند و قشری آسیب‌پذیر و در معرض بزه هستند اتخاذ اقداماتی مناسب و سیاستی کارآمد در جهت حمایت از این افراد امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر می‌باشد. باتوجه به اهمیت سلامت جسمی و روانی اطفال در حمایت از آنان در برابر خشونت‌های جنسی، بررسی موضوع از بعد حمایت کیفری از اطفال در برابر اینگونه خشونت‌ها باتوجه به آسیب‌پذیر بودن این قشر از اجتماع دارای اهمیت شایانی است. اهمیت موضوع حاضر در آن است که تحقیقاتی که تا کنون انجام گرفته هیچ‌کدام سیاست جنایی ایران را در مورد بزه کودک آزاری بررسی نکرده لذا انجام تحقیقی با این عنوان ضروری به نظر می‌رسد.

در رابطه با پیشینه گفتنی است که از جمله شاخص‌ترین پژوهش‌های انجام‌شده در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد

۱. مقاله‌ای با عنوان مطالعه فقهی حقوقی بزه کودک آزاری توسط محمد علی جاهد در سال ۱۳۸۹ در مجله حق گستر منتشر گردید. وی بیان نمود که، نقض حقوق کودکان و کودک آزاری، سابقه‌ای طولانی در تاریخ بشری دارد که در هر دوره‌ای از تاریخ، تعریف مفهومی آن متفاوت و معمولاً فاقد بار معنایی منفی بوده است. حقوق کودکان از جمله مسائلی است که تا چندین سال قبل، چه در ایران و چه در سایر کشورها و نیز در عرصه بین‌الملل، چندان مورد توجه نبوده است. شاهد این ادعا اینکه، کنوانسیون حقوق کودک در سال ۱۹۸۹ از سوی سازمان ملل به تصویب رسید در حالی که تقریباً ۴۰ سال قبل از آن یعنی در سال ۱۹۴۸ اعلامیه جهانی حقوق بشر از سوی سازمان ملل به تصویب رسیده بود. البته قبل از تصویب کنوانسیون جهانی حقوق کودک، چند اعلامیه در این رابطه به تصویب کشورها رسیده بود. بشر در طی تاریخ زیست جمعی خویش معمولاً به انسانهای فاقد کمال عقلی و ذهنی همچون اطفال و مجانبین به چشم افراد ناقص و در حکم مال و قابل تملک برای خویش و در نتیجه محروم از حقوق اجتماعی می‌نگریسته، به طوری که این امر و من جمله حس تملک نسبت به کودکان و اینکه کودک به هر روی متعلق به والدین خویش است، از دلایل اصلی بی‌توجهی و کم‌توجهی به حقوق کودکان بوده است. جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۷۲ و با اعمال حق شرط در چارچوب مقررات شرع و به شرط عدم تغایر مفاد پیمان با شرع اسلام به این کنوانسیون پیوست. بر اساس ماده ۳ پیمان نامه جهانی کودک، منافع عالی کودک باید در هر اقدامی از سوی

سرپرستان و والدین مورد توجه قرار گیرد. بر اساس این ماده، دولت‌ها نیز موظف شده‌اند در صورت کوتاهی والدین نسبت به فرزندان، حمایتها و مراقبت‌های لازم را از آنان انجام دهند. اما علیرغم این مبنای دینی روشن و قابل‌تحسین، عضویت مشروط ایران در کنوانسیون جهانی حقوق کودک و در کنار آن ناچیز بودن آگاهی عمومی جامعه نسبت به پدیده کودک‌آزاری، فقدان مرز مشخص و تعریف شده برای کودک‌آزاری و تنبیه تربیتی و تجویز تنبیه در برخی از قوانین موجود و برداشت نامناسب از این تجویز، نتوانست معضلاتی را که در زمینه حقوق کودک بویژه کودک‌آزاری، وجود داشت رفع کند.

۲. حسنعلی موذن زادگان در سال ۱۳۹۳ مقاله‌ای با عنوان پیشگیری غیر کیفری از بزه دیدگی اطفال در مجله حقوقی دادگستری ارائه نمود. در این مقاله عنوان شد که، دستگاه عدالت کیفری تا پایان قرن هجدهم تنها عملی که انجام می‌داد مجازات گناهکار با هدف عبرت‌آموزی به دیگران و ایجاد رعب و هراس در اجتماع بود. چراکه تصور می‌شد، شکنجه و مجازات‌های شدید می‌تواند ترس و وحشت را در اجتماع به وجود آورد و در نتیجه مانع از ارتکاب جرم توسط دیگران گردد، این‌گونه سیاست پیشگیری از جرم توأم با انتقام در ملاعام بود که همراه با تبلیغات و توأم با خشونت بسیار در برابر دیدگان مردم انجام می‌گرفت. در تقسیم‌بندی کلی به پیشگیری کیفری (واکنشی) و غیر کیفری (کنشی) تقسیم می‌شوند. چنانچه پیشگیری در معنای وسیع کلمه به کار برده شود شامل طیف وسیعی از اقدامات کیفری و غیرکیفری است و چنانچه در معنای مضیق مورد توجه قرار گیرد صرفاً شامل تدابیر غیرکیفری است. با توجه به موضوع بزه دیدگی کودک مطالعه نقش او در فرآیند فعلیت یافتن اقدامات و فعالیت‌های مجرمانه در زمینه پیشگیری از بزه دیدگی به اندازه‌ی نقش بزهکار در وقوع جرم اهمیت دارد. حذف عوامل زمینه‌ساز کودک‌آزاری نظیر عوامل فردی زیستی-روانی، عوامل محیطی، اقتصادی، اجتماعی و... تسلط بر وضعیت پیش‌جنایی و مصون‌سازی کودک از مورد و هدف قرار گرفتن، از طرق پیشگیری از وقوع این بزه است. تقسیم‌بندی سه‌گانه پیشگیری، شامل پیشگیری ابتدایی که شامل سیاستها و طرحهایی برای پیشگیری از شرایط جرم‌زا است و بر زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاست عمومی تمرکز دارد، نظیر تأثیر فقر و بیکاری بر وقوع کودک‌آزاری، پیشگیری ثانویه که افراد و گروههای در معرض خطر را خطاب قرار می‌دهد و برای این دسته از افراد، مانند کودکان بی‌سرپرست یا بدسرپرست و... تدابیری حمایتی اتخاذ می‌کند. در نهایت پیشگیری ثالث که معطوف به پیشگیری از تکرار جرم در خلال اقدامات فردی برای سازگاری مجدد اجتماعی یا خنثی نمودن بزهکاران پیشین است.

۳- مقاله پیشگیری از وقوع جرم کودک‌آزاری با رویکرد مددکاری اجتماعی توسط طلعت الهیاری در سال ۱۳۸۸ در فصلنامه علمی-پژوهشی انتظام اجتماعی به چاپ رسید. وی بیان نمود که، سیاست جنایی و قوانین موجود می‌تواند به عنوان اولین عامل مهم در کاهش جرم قلمداد شود به ویژه آنکه بر اساس بند ۵ از اصل ۱۵۶، قوه قضائیه مکلف است برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح افراد مجرم‌نهادهایی را در داخل قوه قضائیه ایجاد کند و در این راستا تلاش خود را بر اقدامات اجتماعی، بازپروری و اصلاح افراد مجرم و سازگار کردن آنان با جامعه متمرکز کند. در واقع تشریک مساعی قوای سه‌گانه در امر پیشگیری کارساز است.

مفهوم کودک

نظر به این که شناخت مفاهیم و تعاریف مربوط به کودک (صغار) در ابعاد مختلف آن اعم از لغوی و اصطلاحی می‌تواند گام موثری در شناخت هر چه دقیق‌تر مبانی و اهداف قانون‌گذار در خصوص این موضوع باشد لذا در این مبحث، مفاهیم هر یک از کلمات کلیدی این تحقیق را ابتدا بیان می‌نماییم:

در فرهنگ لغات صغار جمع صغر بر وزن عَنَب به معنای کوچکی مقابل کَبَر ذکر شده است و صِغَر به هر چیزی که دلالت بر قلت و حقارت می‌کند، اطلاق می‌شود. (ابن فارس، ۱۴۱۴)

راغب اصفهانی در تعریف کودک (صغر) می گوید:

صغیر کوچک، خرد، اندک، کوچکی، گاهی به اعتبار زمان و سن و سال است و گاهی به اعتبار مقدار و اندازه است. گاهی به اعتبار قدر و منزلت است. (راغب اصفهانی، ۱۴۰۴)

با تتبع در کتب فقهی ملاحظه می گردد تعریف خاصی از صغیر و طفل ارائه نشده است و معمولاً در کتب فقهی از طفل تعبیر به صغیر شده است و صرفاً رسیدن به سن بلوغ را مرز بین کودکی و بزرگسالی بیان نموده اند و بعضی از فقها بدون این که تعریفی از صغیر داشته باشند، صرفاً به بلوغ و علائم آن اشاره نمودند حضرت امام خمینی (ره) در کتاب تحریر الوسيله می فرماید:

صغیر کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد. (موسوی خمینی، ۱۳۷۷)

در تعریف دیگری از طفل آمده است: الصغر و صف فی الانسان من حین ولادته الی ان يبلغ الحلم و سبب الصغر عدم تکامل قوی الانسان البشریه (تبریزی، ۱۴۱۹) صغیر را از زمان ولادت تا بلوغ به دلیل عدم تکامل قوه بشری انسانها دانسته است و در اصطلاح حقوقی نیز صغیر به کسی گفته می شود که از نظر سن به نمو جهانی و روحی لازم برای زندگانی اجتماعی نرسیده باشد (امامی، ۱۳۷۶)

در ترمینولوژی حقوق در تعریف صغیر در اصطلاح مدنی بیان داشته که کسیکه به سن ۱۸ سال تمام نرسیده باشد (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۴) که به نظر این تعبیر به اعتبار ماده ۱۲۰۹ قانون مدنی سابق بوده است که بعد از پیروزی انقلاب اسلامی این ماده از قانون مدنی حذف و ماده ۱۲۱۰ ق.م.اصلاحی هشتم دی ماه ۱۳۶۱ که علی القاعده رسیدن صغار به سن بلوغ را دلیل رشد قرار داده و خلاف آن را محتاج به اثبات دانسته مگر در مورد امور مالی که به حکم تبصره ۲ ماده مرقوم مستلزم اثبات رشد است. به عبارت دیگر صغیر پس از رسیدن به سن بلوغ و اثبات رشد می تواند نسبت به اموالی که از طریق انتقالات عهدی یا قهری قبل از بلوغ مالک شده مستقلاً تصرف و مداخله نماید و قبل از اثبات رشد از این نوع مداخله ممنوع است (کاتوزیان، ۱۳۷۷)

در قانون از صغیر تعبیر به طفل شده است. در قانون مجازات اسلامی مصوب سال ۱۳۷۰ باب چهارم، حدود مسئولیت جزایی تبصره ۱ ذیل ماده ۴۹ و همین طور در تبصره ۱ ماده ۲۱۹ قانون تشکیل دادگاه های عمومی و انقلاب در امور کیفری مصوب سال ۱۳۷۸ در تعریف طفل مقرر داشته: منظور از طفل کسی است که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد. که این تعریف از فقه اسلامی الهام گرفته است. بنابراین آنچه که در تعریف صغیر (طفل) قانون بیان نموده آن است که صغیر به کسی اطلاق می گردد که به حد بلوغ شرعی نرسیده باشد و رسیدن به بلوغ را مرز بیان دوران طفولیت و بزرگسالی می توان نامید. در ماده یک کنوانسیون حقوق کودک (معاونت آموزش قوه قضایی، ۱۳۸۸) که به موجب ماده واحده قانون اجازه الحاق دولت جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون حقوق کودک مصوب ۱۳۷۲/۱۲/۱ جمهوری اسلامی ایران به آن ملحق شده مشروط بر آنکه مفاد آن در هر دوره و هر زمان در تعارض با قوانین داخلی و موازین اسلامی نباشد در تعریف کودک این گونه بیان شده است: از نظر کنوانسیون حاضر منظور از کودک افراد انسانی زیر سن ۱۸ سال است مگر اینکه طبق قانون قابل اجرا در مورد کودک سن بلوغ کمتر تشخیص داده شود.

مفهوم کودک آزاری

طبق تعریف سازمان بهداشت جهانی کودک آزاری عبارت است از:

آسیب یا تهدید سلامت جسم و روان و یا سعادت و رفاه و بهزیستی کودک به دست والدین یا افرادی که نسبت به او مسئول هستند (آقایگلویی، ۱۳۸۰).

اما در اصطلاح متخصصین امر هرگونه آسیب جسمی یا روانی و سوء استفاده جنسی یا بهره‌کشی و عدم رسیدگی به نیازهای اساسی افراد زیر ۱۸ سال توسط افراد دیگر، کودک‌آزاری تلقی می‌شود. اگرچه در این تعریف تلاش شده تا همه وجوه و ابعاد آزار کودک‌کان توضیح داده شود، اما در هر حال بسیاری از مفاهیم مندرج در آن ممکن است در بین صاحب‌نظران اختلاف برانگیز باشد.

در واقع، تعاریف متعددی از آزار و خشونت با توجه به اهداف و کاربردهای متنوع آن، ارائه شده است. چنانچه انجمن روانپزشکی آمریکا در چهارمین دفترچه راهنمای تشخیص و آماری اختلالات روانی (۱۹۹۴)، در فصلی تحت عنوان «سایر شرایطی که ممکن است مورد توجه بالینی قرار گیرد» کودک‌آزاری را مشتمل بر آزار جسمی و جنسی، بی‌توجهی به کودک و آزار عاطفی می‌داند (مدنی، ۱۳۸۳: ۲۰). در هر حال کودک‌آزاری طیف وسیعی از رفتارهای آسیب‌رسان از قبیل عدم برآوردن نیازهای اولیه کودک، غفلت از مراقبتهای بهداشتی، فقدان رشد کافی، تنبیه و بد رفتاری فیزیکی، سوء استفاده جنسی و سوء رفتار هیجانی و آزار روانی را شامل می‌شود. (باز لبنانی، ۱۴۱۹).

پس می‌توان گفت که چگونگی و ماهیت تعریف ما از کودک‌آزاری به عوامل متعددی بستگی دارد. برخی از دیدگاهها کودک‌آزاری را پدیده‌ای نسبی و متغیر در هر فرهنگ و آداب و رسوم می‌دانند. بنا بر اعتقاد این دانشمندان، در اطلاق پدیده کودک‌آزاری باید به هنجارهای فرهنگی و آداب و رسوم هر جامعه توجه نمود و بدون در نظر گرفتن آسیب جسمی-روانی وارد آمده بر کودک، تنها بر ارزشها و ضد ارزشهای جامعه تکیه کرد. حال آنکه صدمه وارد آمده بر کودک را باید صرف نظر از نیت مرتکب عمل در نظر داشت و تنها در تعیین میزان و نوع مجازات به انگیزه متهم توجه نمود. با توجه به این که آسیب روانی و جسمانی وارد آمده بر کودک بدون در نظر گرفتن ارزشها و آداب و رسوم هر جامعه، اثرات یکسان و مشابهی بر تمام قربانیان به جای خواهد گذاشت، باید در تعریف کودک‌آزاری صرف نظر از تفاوت‌های فرهنگی و آداب و رسوم به ارئه تعریف واحدی دست یازید (الوندی، ۱۳۷۸).

کودک‌آزاری به حالت بالینی کودک‌کانی گفته می‌شود که یک بار یا به دفعات مورد ضرب و شتم و آزاری و شکنجه‌های عمدی افراد بالغی که مسئولیت آنها بر عهده دارند اطلاق می‌شود.

انواع کودک‌آزاری

از کودک‌آزاری تعاریف متعددی شده است. این تنوع و تعاریف متضاد سبب شده تا مقایسه میزان بدر رفتاری در بین کشورهای مختلف غیرممکن گردد. به همین منظور سازمان بهداشت جهانی در صدد است تا در این زمینه تعریفی که حاصل وفاق جمعی است ارائه دهد. بدر رفتاری با کودک‌کان معمولاً در چهار حوزه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۱. کودک‌آزاری جسمی

به طور کلی، کودک‌کان به لحاظ شرایط خاص جسمانی و روانی و عاطفی در معرض انواع سوء استفاده‌ها و بزه دیدگی‌ها قرار دارند؛ اما برخی از کودک‌کان و نوجوانان صرف نظر از شرایط مذکور، به خاطر قرار گرفتن در موقعیت‌ها و اوضاع و احوال مخاطره‌آمیز بیش از پیش در معرض انواع بزه دیدگی‌ها قرار دارند، که از آن می‌توان تحت عنوان «کودکان و نوجوانان در معرض خطر» یا «کودکان آسیب‌پذیر» یاد کرد؛ ماده ۱۱۷۳ قانون مدنی ایران را می‌توان مصداقی از این کودک‌کان به حساب آورد. مقاله‌ی حاضر ضمن ارائه‌ی تعریف مختصری از برخی مفاهیم اساسی و بررسی مصادیق کودک‌کان در معرض خطر و گستره‌ی حمایت از آنان، از طریق به‌کارگیری تدابیر پیشگیرانه وضعی موجود در قوانین و مقررات کنونی دو کشور ایران و انگلستان، نتیجه‌ی می‌گیرد که به رغم گستردگی و جامعیت این گونه تدابیر در هر دو کشور، هنوز شاهد سیاست‌ها و قوانین و

مقررات نظام مند و یکپارچه در قالب یک عنوان ویژه مانند قانون «حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر» نیستیم (حاجی تبار فیروزجائی، ۱۳۹۱)

حساسیت اطفال باعث شده است که قانونگذار ورود کمترین صدمات را که منجر به فوت طفل می‌شود واجد عنوان قتل عمد است. مطابق ماده ۲۹۰ قانون مجازات اسلامی (۱۳۹۲): «جنایت بر نفس، عضو و منفعت بر سه قسم است: عمدی، شبه‌عمدی، خطای محض». ولی، با توجه به اینکه موضوع این تحقیق قتل عمدی را شامل می‌گردد، به بیان بهتر، به سلب حیات اشخاص با اراده و اختیار قتل عمد گفته می‌شود. با وجود اینکه حقوق دانان تعاریفی را در زمینه قتل و انواع آن ارائه داده‌اند، قانون مجازات اسلامی در تعریف قتل عمدی ساکت مانده و صرفاً به ذکر مصادیقی از این نوع قتل (قتل عمدی) بسنده نموده است» (الوندی، ۱۳۷۸)

کودکانی که یک بار یا به دفعات متعدد مورد ضرب و شتم و آزار عمدی پدر، مادر، قیم و یا والدین رضاعی که مسؤولیت آنها را بر عهده دارند، قرار می‌گیرند. این آسیب‌رسانی را «سندرم کافی» یا «سندرم کودک کتک خورده» نیز می‌گویند که علاوه بر آزار جسمی، آزارهای روانی و ناشی از غفلت را هم شامل می‌شود. در این نوع کودک‌آزاری، خشونت معمولاً توسط دست صورت می‌گیرد و استفاده از ابزارهایی مثل سلاح سرد و گرم معمول نیست خسارت‌های جسمانی وارد بر بزه‌دیده در واقع عینی‌ترین نمود ارتکاب جرم علیه ایشان است، نشانه‌ای که همگان قادر به رؤیت و تشخیص آن‌اند کودکی را که مورد خشونت جسمی قرار می‌گیرد می‌توان از طریق آثار خشونت واقع شده علیه وی تشخیص داد.

کبودی موجود در بدن و آثار ضرب و جرح نشانگر خوبی جهت معرفی بزه‌دیدگی وی است آنچه به عنوان نتیجه این امر بروز می‌کند، اثرات ماندگار ناشی از این بزه‌دیدگی است که گاه تا مدتها و شاید همیشه در نزد بزه‌دیده باقی می‌مانند. به دلیل همین نمود عینی است که آزار فیزیکی و جسمی کودکان، موضوع بیشترین پوشش رسانه‌ای در دهه ۱۹۸۰ بود. خسارت‌های ناشی از جرم تنها خسارت‌های جسمانی نیستند از نر بزه‌دیده شناسی یک شخص ممکن است در نتیجه ارتکاب جرم هم از نظر معنوی دچار خسارت شود و هم از نظر عاطفی متضرر گردد. اگر چه خسارت و صدمه و تعریف آن مشکل است و اثرات آن غیر محسوس می‌باشد اما تصور می‌شود که این نوع پیامد معمول‌تر از پیامدهای جسمی و فیزیکی باشد، تمامی انواع آزار به طور قطع در بردارنده آزارهای روحی‌اند، اما می‌توان گفت که بسیاری از انواع رفتارها هستند که تنها از نظر روحی برای کودک مضر هستند اگر چه مشمول آزار جسمی یا جنسی نمی‌گردند.

۲. کودک‌آزاری عاطفی

محرومیت از محبت کافی و آسیب‌های مختلف روانی می‌تواند به افسردگی و سایر اختلالات عاطفی منجر شود. اثرات چنین آسیب‌هایی دراز مدت و جبران‌ناپذیر بوده و معمولاً افرادی که در کودکی دچار آزارهای روانی و عاطفی شده‌اند از نظر ظاهر هم متمایز و دارای شانه‌های آویخته، نگاهی مردد، حرکاتی خشن و سریع و عدم اعتماد به نفس هستند. در باب حمایت از حق تحصیل کودکان تا قبل از سال ۱۳۸۱ تنها قانون تأمین وسایل و امکانات تحصیل اطفال و جوانان ایرانی (مصوب ۱۳۵۳) وجود داشت. ماده را این قانون بر حق کلیه اطفال ایرانی نسبت به تحصیل تأکید می‌کرد و بازداشتن آنان از تحصیل را تنها با مجوز قانونی مجاز می‌دانست. در صورتی که والدین اطفال مانع تحصیل کودک می‌شدند. ماده ۸۸ قانون مجازات جدید در بند دو از تبصره یک درباره اطفال و نوجوانانی که مرتکب جرائم تعزیری می‌شوند و سن آنها در زمان ارتکاب، نه تا پانزده سال تمام شمسی است حسب مورد، دادگاه یکی از تصمیمات زیر را اتخاذ می‌کند:

تبصره- هرگاه دادگاه مصلحت بداند می‌تواند حسب مورد از اشخاص مذکور در این بند تعهد به انجام اموری از قبیل موارد ذیل و اعلام نتیجه به دادگاه در مهلت مقرر را نیز اخذ نماید: فرستادن طفل یا نوجوان به یک مؤسسه آموزشی و فرهنگی به منظور تحصیل یا حرفه‌آموزی

۳. بی توجهی یا غفلت

هم به صورت جسمی و هم به صورت روانی عوارضی را به بار می‌آورد وقتی به نیازهای عاطفی و هیجانی کودک توجهی نشود، عوارض روانی ناشی از غفلت را داریم و وقتی محرومیت از نیازهای اساسی مثل غذا، پوشاک، در معرض خطر قرار دادن کودک، عدم مراقبتهای بهداشتی، پیش می‌آید عوارض جسمی ناشی از غفلت نسبت به کودک نمود پیدا می‌کند.

۴. کودک آزاری جنسی

تجاوز، فحشا، واداشتن، بکارگیری و یا استفاده از کودک برای هرگونه رفتار روشن جنسی و هرگونه بهره‌برداری جنسی از کودکان از مصادیق بارز این آسیب است که والدین و یا سرپرستان کودک عامل اصلی این آزار می‌باشند (الوندی، ۱۳۷۸).

قوانین ایران از اطفال در برابر جرایم جنسی حمایت کافی نکرده بلکه در بعضی موارد سیاست معکوسی دارد، همانند حوزه زنان که در بعضی موارد قانون‌گذار به جای اتخاذ سیاست افتراقی در جهت حمایت از زنان، سیاست معکوسی اتخاذ کرده‌اند از جمله مجازات برقراری رابطه جنسی افراد ذکور با اطفال مؤنث همانند مجازات برقراری رابطه با افراد مؤنث بزرگسال است. طبق تبصره ماده ۸۳ قانون مجازات اسلامی چنانچه زن محصنه با پسر نابالغ زنا کند موجب حدتازیانه برای زن می‌شود. در حالی که طبق بند ماده مذکور زنان زن محصنه با مرد بالغ موجب رجم است! با وجودی که رابطه جنسی با طفل باعث ورود صدمه به طفل می‌شود، قانون‌گذار بدون توجه به این امر مجازات را کاهش داده است.

در سال ۱۳۸۳ قانون مبارزه با قاچاق انسان به تصویب رسید. قبل از تصویب این قانون، قاچاق اطفال چنانچه در قالب خرید و فروش صورت می‌گرفت می‌توانست مشمول ماده ۳ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان باشد. در این ماده از هر گونه خرید و فروش اطفال به منظور اعمال خلاف صحبت به میان آمده است. ارتکاب اعمال جنسی از جمله موارد اعمال خلاف است. با تصویب قانون مبارزه با قاچاق انسان، قاچاق اطفال به منظور ارتکاب اعمال جنسی از شمول اعمال خلاف مندرج در ماده ۳ قانون حمایت از کودکان خارج شد. این قانون که به دنبال حوادث اتفاق افتاده در مشهد به تصویب رسید. برای اولین بار اصطلاحات و مفاهیم جدیدی را در ادبیات حقوقی ایران وارد کرده است. از جمله این موارد می‌توان به کاربرد واژه «بزه دیده» در ماده ۳ و تبصره ۳ آن اشاره کرد. تا قبل از تصویب این قانون در قوانین ایران از عبارت «شاکی»، «مدعی»، «زیان‌دیده» و «معینی علیه» استفاده می‌شد.

از دیگر اصطلاحات جدید عبارت «سازمان یافته» است که برای اولین بار در قوانین ما استفاده شد. به موجب ماده ۳ «چنانچه قاچاق از مصادیق مندرج در قانون مجازات اسلامی باشد مطابق مجازات‌های مقرر در آن و در غیر این صورت به حبس از دو تا ده سال و پرداخت جزای نقدی معادل دو برابر وجوه یا اموال حاصل از بزه یا وجوه و اموالی که از طرف بزه دیده یا شخص ثالث وعده پرداخت آن به مرتکب داده شده است، محکوم می‌شود» (الوندی، ۱۳۷۸)

در مورد هزینه‌نگاری اطفال در قوانین ایران مقررهای در جهت حمایت از اطفال وجود ندارد. ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی بدون هیچ گونه تشدید مجازاتی نسبت به هزینه‌نگاری‌هایی که اطفال بزه دیده آن هستند. همه افراد را مشمول یک مجازات قرار داده است. اما قانون نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیر مجاز می‌نمایند مجازات مشددی نسبت به کسانی که از اطفال در تهیه و توزیع آثار سمعی و بصری مبتذل و مستهجن استفاده می‌کنند در نظر گرفته است بنا به تبصره ۳ بند «ب» ماده ۳ این قانون: «استفاده از صغار برای نگهداری، نمایش، عرضه و فروش و تکثیر نوارهای غیرمجاز موضوع این قانون موجب اعمال حداکثر مجازات‌های مقرر برای عامل خواهد بود» در این قانون برای تولید و توزیع

آثار سمعی و بصری مستهجن یک تا سه سال حبس و برای آثار سمعی و بصری مبتذل سه ماه تا یک سال حبس در نظر گرفته شده است. اخیراً معاونت حقوقی و توسعه قضایی قوه قضائیه با تنظیم و تدوین لایحه قانون جرایم رایانه‌ای، که هم اکنون در مجلس در دست بررسی است، با الهام و اقتباس از کنوانسیون جرایم می‌حط مجازی شورای اروپا در مقام حمایت کیفری از اطفال کمتر از هیجده سال در برابر جرایم رایانه‌ای برآمده است. ماده ۱۰ این لایحه که از ماده ۹ کنوانسیون شورای اروپا مقتبس شده برای کسانی که از اطفال در هرزه‌نگاری استفاده و تصاویر هرزه‌نگاری را به آنان ارائه می‌کنند و همچنین کسانی که در این امور نقش معاونت دارند، مجازات مقرر در ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ را در نظر گرفته است (خاکپور، ۱۳۸۴)

۵. کودک آزاری اقتصادی

کسانی که ناچارند برای کمک به تامین مخارج خانواده خود از سنین بسیار کم به کار در بیرون از خانه مشغول شوند در معرض انواع آسیب‌های اجتماعی قرار دارند. پس با لحاظ پیامدهای منفی کار کودکان که تمام جنبه‌های زندگی آنان را در برمی‌گیرد ضرورت توجه به این موضوع بدیهی آشکار می‌شود. مساله مهمی که در اینجا مطرح می‌شود این است که بهره‌کشی از کار کودکان به چه دلیلی جرم است و اینکه آیا قانون‌گذار نیز ضمانت اجرایی در این زمینه مقرر کرده است؟ از طرف دیگر لایحه جدیدی که با عنوان حمایت از کودکان و نوجوانان در معرض خطر به مجلس فرستاده شده است، آیا به بحث بهره‌کشی کودکان نیز پرداخته است یا خیر؟ و مهم‌تر اینکه قانون کار نیز به عنوان قانون در حال اجرا به چه راهکارهایی در مورد بهره‌کشی کار کودکان اشاره داشته است؟

نگاهی گذرا به مجموعه آمارهای مربوط به میزان کودکان کارگر در ایران این حقیقت را به روشنی بر هر خواننده فهیم و آگاهی آشکار می‌گرداند که هیچ‌گونه آمار واقعی و قابل قبولی برای مشخص کردن تعداد دقیق این‌گونه اطفال در کشور وجود ندارد. تعارض‌های گسترده و باور نکردنی میان داده‌های آماری سازمانهای دولتی با سایر ارقام و آمارهای ارائه شده از سوی نهادهای دیگر نشانگر عدم توجه مسئولان در تعیین میزان دقیق کودکان آسیب دیده در سطح کشور است که خود بیانگر عدم تلاش واقعی و هدفمند برنامه ریزان کلان کشور در زمینه حذف و الغای کار کودک در سطح جامعه است. برآستی چگونه ممکن است برنامه‌ای دقیق، کارآمد و بلندمدت برای حذف گام به گام کار کودک در کشور پی‌ریزی گردد، بدون آنکه از میزان کودکان کارگر اطلاع دقیقی وجود داشته باشد؟ در کنار این بی‌توجهی، وخامت اوضاع اقتصادی و افزایش بی‌رویه نرخ تورم و افزایش بیکاری در جامعه مجموعه عواملی هستند که منجر به کاهش درآمد خانوارها و در نتیجه افزایش تعداد کودکان در جستجوی کار شده است. از سوی دیگر کارفرمایان نیز در نبود بازرسی دقیق و کارآمد بمنظور کاهش هزینه‌های تولید و سودآوری بیشتر و همچنین فرار از صدها تعهد مالی، خدماتی و بیمه‌ای رغبت بیشتری به استخدام این اطفال نیازمند نشان می‌دهند. در کنار همه این عوامل، افزایش میزان فروش اطفال به مقاصد شوم جنسی، کاهش سن فحشاء و گسترش بی‌رویه پدیده کودکان خیابانی و دختران فراری خود بر وخامت اوضاع افزوده است. با چنین چشم‌اندازی می‌توان گفت که نه تنها امیدی به کاهش میزان کار اطفال در کشور وجود ندارد، بلکه در آینده‌ای نه چندان دور با بحرانی عظیم در این زمینه روبرو خواهیم بود.

۶. کودک آزاری اجتماعی

در ایران به موجب ماده ۲ قانون نظام وظیفه عمومی (۱۳۶۳) اعزام اشخاص کمتر از نوزده سال به سربازی ممنوع است و از آن جا که تنها افراد مذکور به خدمت وظیفه فراخوانده می‌شوند تا حدی معیارهای بین‌المللی رعایت شده است. در باب حمایت از حق تحصیل کودکان تا قبل از سال ۱۳۸۱ تنها قانون تأمین وسایل و امکانات تحصیل اطفال و جوانان ایرانی (مصوب ۱۳۵۳) وجود داشت. ماده را این قانون بر حق کلیه اطفال ایرانی نسبت به تحصیل تأکید می‌کرد و بازداشتن

آنان از تحصیل را تنها با مجوز قانونی مجاز می‌دانست. در صورتی که والدین اطفال مانع تحصیل کودک می‌شدند. بنابر ماده ۴ قانون مذکور بر پرداخت جزای نقدی از ده هزار ریال تا دویست هزار ریال محکوم می‌شدند که مجازات نامناسبی بود با تصویب قانون حمایت از کودکان و نوجوانان در سال ۱۳۸۱ گام مهمی در جهت حمایت از این حق اطفال برداشته شد ماده ۱۴ قانون مقرر می‌دارد: «هر گونه... ممانعت از تحصیل آنان (کودکان) ممنوع و مرتکب به سه ماه و یک روز با شش ماه حبس و یا ده میلیون ریال جزای نقدی محکوم می‌گردد» در این ماده علاوه بر تشدید مجازات، که مفید است، بر خلاف قانون پیشین به طور مطلق از حق تحصیل کودکان حمایت شده است. حذف استثنای قانون سابق در جهت حمایت از اطفال بسیار ضروری بود. اصلاحی، تربیتی و یا درمانی را توصیه نماید.

برای دستیابی به این امر خطیر، قاضی اطفال می‌بایست به نوبه خود آشنا به علوم اجتماعی، علوم تربیتی و علم روان شناسی بوده و از موقعیت اجتماعی و اقتصادی زمان خود مطلع باشد. قاضی اطفال می‌بایستی با صبر، متانت، بردباری و شکیبایی نسبت به رفع مشکلات خانوادگی و اجتماعی طفل اقدام و اعتماد و اطمینان او را به عنوان یک شخص هادی، حامی، دلسوز، خیر خواه و نیک اندیش به خود جلب نماید (جعفری لنگرودی، ۱۳۷۲)

به موجب ماده ۴۹ قانون مجازات اسلامی^۲ هر چند که در اکثر کشورهای جهان، قانون مربوط به تشکیل دادگاه اطفال بزهکار را تنها راه مبارزه با جرائم اطفال و نوجوانان تلقی می‌کنند، ولی این واقعیت را نباید از خاطر دور داشت که این قوانین کافی به مقصود نمی‌باشند. چرا که اگر وضع اطفال و نوجوانان مورد اطمینان نظر قرار گیرد، ملاحظه می‌شود که اگر طفلی مورد اجحاف بزرگسالان مخصوصاً اولیاء خود قرار گیرد، هیچگونه مقررات خاص کیفری غیر از مقررات قانون مجازات برای حمایت از حقوق اطفال وجود ندارد^۳

یکی از پدیده‌های شومی که متأسفانه در اکثر کشورهای جهان وجود دارد، موضوع ایذاء و آزار کودکان می‌باشد که اصطلاحاً آن را کودک آزادی می‌نامند. کودک آزادی یا بد رفتاری با کودکان از دیدگاه روان شناسی رفتاری است که به نوعی موجب آزار جسمی، ذهنی، عاطفی و روانی کودک می‌گردد و به رشد و سلامت او آسیب می‌رساند (قاسم زاده، ۱۳۷۹)

نمونه‌های فراوانی در خصوص ایذاء و آزار به کودکان وجود دارد که از آن جمله می‌توان به ایراد ضرب و جرح، معتاد کردن فرزندان به مواد افیونی، فرو کردن سوزن در بدن طفل توسط نامادری، تجاوز جنسی، غذا ندادن و گرسنه نگهداشتن کودک، استثمار کودکان جهت به کار گماردن به کارهای سخت و زیان آور، محرومیت های آموزشی - پرورشی و بهداشتی و درمانی، داغ کردن و سوزاندن، زندانی نمودن کودک در اطاق فاقد نور و هوا، وادار کردن کودکان به خود فروشی و اجازه دادن به اجاره کردن کودک اشاره نمود

اجرای مجازات های معینی که برای زن باردار یا شیرده و یا طفل احتمال ضرر دربر داشته باشد به موجب قانون مجازات ممنوع است (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۴)

^۲ «اطفال در صورت ارتکاب جرم، مبری از مسئولیت کیفری هستند و تربیت آنان با نظر دادگاه به عهده سرپرست اطفال و عندالاقضا کانون اصلاح و تربیت اطفال می‌باشد.

^۳ مقررات مواد ۶۱۴ در خصوص ایراد ضرب و جرح بریدن کودک و ماده ۶۳۳ در مورد رها نمودن طفل در محل‌هایی که خالی از سکنه است و نیز غذا ندادن و یا در سرما و گرما نگهداشتن طفل و هم چنین ربودن یا مخفی کردن و یا محبوس کردن طفل به قصد مطالبه وجه یا مال یا به قصد انتقام که به مجازات مقرر در ماده ۶۲۱ قانون مجازات اسلامی محکوم خواهند شد.

برخورد حقوق ایران با بزه کودک آزاری

به موجب ماده ۶۴۶ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ ازدواج قبل از بلوغ بدون اذن ولی ممنوع است. چنانچه مردی با دختری که به حد بلوغ نرسیده است برخلاف مقررات ماده ۱۰۴۱ قانون مدنی و تبصره ذیل آن ازدواج نماید به حبس تعزیری از شش ماه تا دو سال محکوم می گردد.

در این مرحله ذکر مواد قانون حمایت از کودکان و نوجوانان ضروری به نظر می رسد:

ماده ۱- کلیه اشخاصی که به سن ۱۸ سال تمام هجری شمسی نرسیده اند از حمایت های قانونی مذکور در این قانون بهره مند می شوند.

ماده ۲- هر نوع اذیت و آزار کودکان و نوجوانان که موجب شود به آنان صدمه جسمانی ویا روانی و اخلاقی وارد شود و سلامت جسم یا روان آنان را به مخاطره اندازد ممنوع است .

ماده ۳- هر گونه خرید، فروش، بهره کشی و به کار گیری کودکان به منظور ارتکاب اعمال خلاف از قبیل قاچاق، ممنوع و مرتکب، حسب مورد علاوه بر جبران خسارات وارده به ۶ تا ۱ سال زندان و یا به جزای نقدی از ده میلیون ریال تا بیست میلیون ریال محکوم خواهد شد .

ماده ۴- هر گونه صدمه و اذیت و آزار و شکنجه جسمی و روحی کودکان و نادیده گرفتن عمدی سلامت و بهداشت روانی و جسمی و ممانعت از تحصیل آنان ممنوع و مرتکب به سه ماه و یک روز تا شش ماه حبس و یا تا ده میلیون جزای نقدی محکوم می گردد.

ماده ۵- کودک آزاری از جرایم عمومی بوده و احتیاج به شکایت شاکی خصوصی ندارد.

ماده ۶- کلیه افراد و موسسات و مراکزی که به نحوی مسئولیت نگهداری و سرپرستی کودکان را بر عهده دارند مکلفند به محض مشاهده موارد کودک آزاری مراتب را جهت پیگرد قانونی مرتکب و اتخاذ تصمیم مقتضی به مقامات صالح قضایی اعلام نمایند. تخلف از این تکلیف موجب حبس تا شش ماه یا جزای نقدی تا پنج میلیون ریال خواهد بود.

ماده ۷- اقدامات تربیتی در چارچوب ماده ۵۹ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۷۰/۹/۷ و ماده ۱۱۷۹ قانون مدنی مصوب ۱۳۱۴/۱/۱۹ از شمول این قانون مستثنی است.

ماده ۸- اگر جرایم موضوع این قانون مشمول عناوین دیگر قانونی شود یا در قوانین دیگر حد یا مجازات سنگین تری برای آن ها مقرر شده باشد، حسب مورد حد شرعی یا مجازات اشد اعمال خواهد شد .

ماده ۹- از تاریخ تصویب این قانون کلیه مقررات مغایر با آن ملغی الاثر می گردد.

قانونگذار باید تدوین قانونی خاص با موضوع بزه دیدگی کودکان در خانواده را مورد توجه قرار دهد؛ این قانون باید مشتمل بر مواردی باشد که علاوه بر جرم انگاری خشونت های فیزیکی، به تعریف دقیق از خشونت روانی در خانواده و تعیین مصادیق خشونت های جنسی، مبادرت ورزد و اشکال شدید خشونت اقتصادی (ترک انفاق) را نیز در نظر داشته باشد. لازم است در برخورد با خشونت خانوادگی، رویکردی را برگزیند که ضمن آن که آرمان گرا و غیر قابل اجرا نباشد، به حمایت از حقوق کودکان بزده دیده در خانواده اهمیت داده و ویژگی های خاص این نوع از خشونت را مد نظر قرار دهد

چالش های قوانین کیفری ایران در بزه کودک آزاری

در قوانین کیفری ایران متأسفانه نسبت به این امر، جرم انگاری خاصی نشده است و تحت عنوان کودک آزاری جنسی، قانون یا مورد خاصی مشاهده نمی شود و حمایت ویژه یا افتراقی از کودکان در مقابل اعمال منافی عفت و جرایمی از جمله زنا، لواط، مساحقه، تقبیل و مضاجعه و هر نوع سوء استفاده جنسی یا آزار جنسی دیگر یا اساساً وجود ندارد و یا در برخی موارد

حتی حمایت کیفری کمتری هم از آنها به عمل آمده است. پس از انقلاب اسلامی با تصویب قانون حدود و قصاص مصوب ۱۳۶۱/۶/۳ کلیه مواد قانون مجازات عمومی سابق که راجع به جرائم هتک ناموس و منافی عفت بود، نسخ گردیده و مقررات کیفری مطابق شرع اسلام به مرحله اجرا گذاشته شد و علاوه بر آن، مصادیق دیگری از جرائم منافی عفت غیر از زنا مانند تقبیل و مضاجعه، تفخیز و مساحقه نیز مورد حکم قرار گرفت. همچنین قانونگذار اسلامی، بلوغ یا صغر سن مجنی علیه را که سابقاً موجب تفاوت در مجازات می باشد، نادیده گرفت و از این حیث همه را یکسان قلمداد نمود (صفائی، ۱۳۷۲)

در برخی از کشورها بویژه کشورهای اروپایی و کانادا رضایت کودک، عامل مهم و تعیین کننده ای برای تشخیص آزار جنسی یا سوء استفاده جنسی است و در کشورهای مختلف که این مکانیسم پذیرفته شده است، سنین مختلفی تعیین شده است. مثلاً در کانادا اگر کودک زیر سن دوازده سال باشد، ارتکاب این اعمال از سوی وی یک اختلال رفتاری محسوب می شود ولی پس از دوازده سال تا هجده سال به عنوان یک جرم با آن برخورد می گردد. اما در قوانین کیفری و جزایی ایران، اساساً بحث رضایت فرد به طور کلی در رابطه جنسی نامشروع مطرح نیست و به طریق اولی رضایت کودک نیز به هیچ وجه در مسئله تأثیری نخواهد داشت (شامبیاتی، ۱۳۷۸)

توریسم جنسی نیز که در قوانین کیفری بسیاری از کشورها و معاهدات بین المللی به آن توجه نشده است، در قوانین جزایی ایران مورد غفلت قرار گرفته است و به طور مجزا و خاص در خصوص آن جرم انگاری صورت پذیرفته است. لیکن در ماده ۳ قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب آذر ماه ۱۳۸۱، « هرگونه بهره کشی و بکارگیری کودکان به منظور اعمال خلاف » را جرم اعلام نموده است که با این جرم انگاری، گام بسیار مهمی در راستای پیشگیری از بزه دیدگی جنسی و سوء استفاده از کودکان در اینگونه فعالیتهای مجرمانه جنسی برداشته شده است. در هر حال گردشگری جنسی، پورنوگرافی، بردگی جنسی و دیگر جرایم سازمان یافته که در عرصه بین المللی وجود دارد و ممنوعیت آنها مورد تأکید کنوانسیونهای بین المللی قرار گرفته است، نیازمند همکاری بیشتر دولتها با یکدیگر برای مبارزه با این پدیده های شوم و غیر انسانی و اقدام مثبت دولتها در جهت تدوین و وضع مؤثر و اتخاذ تدابیر و ضمانتهای اجرایی و ایجاد نهادهای نظارتی می باشد (باهری، ۱۳۶۹)

هرزه نگاری و انتشار عکس های قبیح خواه در مورد بزرگسالان و خواه کودکان از طریق کتب، مجلات، دیسکت های کامپیوتری و اینترنت وجود دارد. بر این اساس کمیته حقوق کودک در ۱۹۹۳ یک گزارش حاوی توضیحاتی درباره سوء استفاده جنسی، منتشر نمود و در آن اعلام داشت که فحشاء کودکان باید به عنوان جرمی سنگین شناخته شود و واسطه ها، شرکاء و مشتریان باید به مجازات برسند. پورنوگرافی باید ممنوع شود و مرتکبان آن به اشد مجازات محکوم گردند. در قوانین کیفری ایران تنها در ماده ۶۴۰ قانون مجازات اسلامی - در فصل هجدهم تحت عنوان جرایم ضد عفت و اخلاق عمومی - بطور کلی و عام مقرر شده است که هر نوشته یا طرح، گراور، نقاشی، تصاویر، مطبوعات، اعلانات، غلایم، فیلم، نوار و بطور کلی هر چیز که عفت و اخلاق عمومی را جریحه دار نماید، برای تجارت و توزیع نگه دارد و ... به حبس از سه ماه تا یکسال و جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال و ۷۴ ضربه شلاق یا به یک یا دو مجازات مذکور محکوم خواهد شد (صفایی، ۱۳۸۰)

قاچاق کودکان در بزه کدک آزاری نیز به اشکال و انحاء مختلف ممکن است صورت پذیرد. گاهی اطفال تحت عنوان فرزند خواندگی مبادله می شوند و تحت این عنوان از آنها سوء استفاده شده و آزارهای بسیاری نسبت به کودکان اعمال می گردد. کنوانسیون جهانی استکهلم ۱۹۹۶ علیه تجارت و خرید و فروش و قاچاق کودکان برای استثمار و سوء استفاده جنسی آنها در بیانیه خود خطاب به دولتها، بر لزوم همکاری های قوی تر میان دولتها و اختصاص اولویت زیاد به مبارزه با قاچاق اطفال به قصد استثمار جنسی تأکید نمود.

در قوانین کیفری ایران متأسفانه در این مورد نیز جرم انگاری خاص انجام نشده است و قانون و مقررات جداگانه ای برای ممنوعیت قاچاق اطفال وجود ندارد. جز در ق قانون مبارزه با قاچاق انسان مصوب ۱۳۸۳/۰۴/۲۸ مجلس شورای اسلامی و تبصره ۱ آن آمده است:

« چنانچه فرد قاچاق شده کمتر از هجده سال تمام داشته باشد و عمل ارتكابی از مصادیق محاربه و افساد فی الارض نباشد، مرتكب به حداكثر مجازات مقرر در این ماده محكوم می شود».

این امر در حالی است که کمیته حقوق کودک سازمان ملل متحد با تأکید بر لزوم قانونگذاری خاص در این خصوص از تمام دولتها خواسته است که در قوانین کیفری خود، استعمار جنسی و فحشاء و قاچاق کودکان را بعنوان جرائمی مهم و با حداکثر مجازات برای مرتکبان شناسایی نمایند و اطفال را بدین وسیله مورد حمایت کیفری بیشتر قرار دهند (جعفری لنگرودی، ۱۳۶۴)

نتیجه گیری

محیط خانوادگی یکی از مهم ترین الگوهای ساختاری مؤثر در یادگیری رفتار از جمله بروز پرخاشگری افراد و کودک آزاری است. محیط خانوادگی ناسازگار با مشاجره دائمی پدر، مادر و اعضاء خانواده آثار سوئی در رفتار کودک باقی می گذارد. این آثار در سنین بلوغ و بزرگسالی به صورت عصیان، پرخاشگری، سرکشی از مقررات و قوانین اجتماعی در مردان و یا بی تفاوتی، انزوا و گوشه گیری در زنان نمایان شده و منجر به اعمال بزهکارانه می گردد. در رابطه با فرضیه های تحقیق نیز این نتایج بدست آمد:

سیاست جنایی ایران کودک آزاری را جرم و سزاوار کیفرهای حبس و جزای نقدی دانسته و همچنین انعطافی که قانونگذار در مورد کودکان نشان داده بسیار ارزشمند است. برای اجرایی شدن نتیجه این انعطاف پذیری قانونگذار می بایست قاضی به دقت انتخاب شود و استفاده از متخصصان به تدریج به امری پایدار تبدیل شود؛ چرا که هیچ فردی نمی تواند به تمام جوانب زندگی انسانهایی که خود قربانی شرایط نامناسب هستند اشراف پیدا کند. نگاه تدریجی به مراحل بلوغ و جرائم و شرایط به وجود آورنده جرم یک دستاورد بزرگ است.

ضعف و ناتوانی جسمی کودک، نامشروع بودن کودک، فقر اقتصادی و ضعف قانون مهمترین علل بزه کودک آزاری هستند و همچنین طلاق و جدایی والدین و قصور در مراقبت و عدم ارضای نیازهای عاطفی از کودکان و نوجوانان، باعث می شود تا آنها به دسته ها و یا گروههایی از بزهکاران ملحق شوند که به دنبال آن به ارتکاب رفتار و اعمال ضداجتماعی منجر شود توسعه تدریجی حقوق کیفری همگام با تحولات جهانی و ضمانت های اجرایی قوانین مرتبط با کودک آزاری مهم ترین راهکار مبارزه با این جرم بوده و همچنین نقش سازمان های دولتی و غیردولتی در پیشگیری از جرم از اهمیت بیشتری برخوردار خواهد شد؛ چرا که آماده شدن برای انجام جرم یک فرایند است. کودکانی که پتانسیل مجرم شدن را دارند به خوبی قابل تشخیص هستند و برای جلوگیری از ارتکاب جرم آنها می بایست برنامه ریزی های وسیعی کرد.

منابع:

- امامی، سید حسن، (۱۳۷۶) حقوق مدنی ج ۵، تهران، انتشارات اسلامیه، چاپ دوازدهم.
جعفری لنگرودی (دکتر محمد جعفر)، (۱۳۴۶) ترمینولوژی حقوق، انتشارات ابن سینا، تهران.
-----، (۱۳۷۶) تاریخ حقوق ایران از انقراض ساسانیان تا آغاز مشروطه، تهران، کانون معرفت.
حاجی تبار فیروز جانی، حسن، (۱۳۹۱) بزه دیده شناسی حمایتی افتراقی، تهران، انتشارات جنگل، جاودانه.

- خاکپور، محمد مهدی، (۱۳۸۴) جرم شناسی زنان ناسازگار، چاپ پیام، چاپ اول.
- شامبیاتی، هوشنگ، (۱۳۷۸) حقوق جزای عمومی، انتشارات ژوبین، جلد دوم، چاپ هشتم.
- ، (۱۳۷۸) حقوق کیفری اختصاصی - جرائم علیه اشخاص، انتشارات ژوبین.
- صفائی، مسعود، (۱۳۷۲) ریشه های طلاق و درس های خوشبختی، چاپ رشديه، چاپ دوم.
- صلاحی، جاوید، (۱۳۶۹) کودکان ونوجوانان بزهکار و ناسازگار، انتشارات گوتنبرگ، چاپ اول.
- قاسم زاده، فاطمه، (۱۳۷۹) کودک آزادی، علل و راههای پیشگیری از آن، روزنامه سلام.
- کاتوزیان، ناصر، (۱۳۶۷) حقوق خانواده، جلد دوم، انتشارات بهنشر، چاپ دوم.
- (۱۳۷۷)، قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، تهران، نشر دادگستر، چاپ دوم.
- موسوی خمینی، سید روح الله، (۱۴۰۳) تحریر الوسیله، ج ۲، تهران، مکتب الاعتماد.
- نجفی ایرنآبادی، علی حسین - هاشم بیگی - حمید (۱۳۷۷)، دانشنامه جرم شناسی، انتشارات دانشگاه شهیدبهشتی، چاپ اول، تهران.

